

ку, если все элементы системы находятся в отношениях противоречия, то не остается основы для формирования нового качества. Именно поэтому для успешного развития и появления нового качества необходимо как разрушение одних элементов, так и сохранение функционирования других элементов старой системы.

Таким образом, для поддержания экономической безопасности предприятия и ускорения его развития необходимо допускать, а в определенных границах даже преднамеренно создавать источники случайных воздействий. Однако характер и границы их действия должны иметь функциональную направленность и определяться системой планирования предприятия. Необходимо допускать такие случайности, которые расширяют потенциал прогрессивного развития, а не содействуют разрушению организационных структур.

Література: 1. Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: Монографія. — К.: Лібра, 2003. — 280 с. 2. Мунтян В. І. Економічна безпека України. — К.: КВІУ, 1999. — 464 с. 3. Управление рисками (рискология) / Буянов В. П., Кирсанов К. А., Михайлов Л. А. — М.: Экзамен, 2002. — 384 с. 4. Шлыков В. В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия. — СПб., 1999. — 136 с. 5. Духов В. Е. Экономическая разведка и безопасность бизнеса. — К.: ИМСО МО Украины, НВФ "Студент", 1997. — 176 с. 6. Словарь русского языка: в 4-х т. / АН СССР, Ин-т русск. яз.; Под ред. А. П. Евгеньевой. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: Русский язык, 1981 — 1984. — Т. 3. — 752 с. 7. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. — М.: Сов. энциклопедия, 1983. — 840 с. 8. Рапорт В. С. Развитие организационных форм управления научно-техническим прогрессом в промышленности. — М.: Экономика, 1979. — 232 с. 9. Цыгичко В. И. Руководителю — о принятии решений. — М.: ИНФРА-М, 1996. — 272 с. 10. Мердад Багхай, Стефен Коули, Дэвид Уайт. Алхимия роста // <http://www.cfin.ru/management/strategy/plan/alchemy.shtml>. 11. Основы экономической безопасности. (государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е. А. Олейникова. — М.: ЗАО "Бизнес-школа" Интел-синтез", 1997. — 288 с.

Стаття надійшла до редакції
10.06.2003 р.

УДК 338.2

Бабяк Н. Д.

ЭФЕКТИВНА АМОРТИЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА ТА КРИТЕРІЇ ЇЇ ОЦІНКИ

This article concerns the problem of determination and assessment of efficient amortization policy. The author proposes a new procedure of analysis of amortization policy efficiency at an enterprise. It is based on summarizing and improvement of estimated indicators of enterprise financial position. The realization

© Бабяк Н. Д., 2003

of this method allows to develop one's amortization policy with the aim of effective utilization of fixed assets and for minimizing the taxes.

Амортизаційна політика підприємства — це складова частина облікової політики, реалізація якої передбачає вибір методів нарахування амортизаційних відрахувань та встановлення амортизаційних періодів таким чином, щоб вчасно сформувати обсяг власних фінансових ресурсів для забезпечення фінансування процесу відтворення необоротних активів.

Послідовність формування власної амортизаційної політики на підприємстві можна відобразити таким чином:

- 1) врахування основних факторів, які визначають передумови формування амортизаційної політики;
- 2) вибір найбільш прийняттого методу нарахування амортизаційних відрахувань із дозволених законодавством;
- 3) забезпечення цільового використання амортизаційних коштів на потреби відтворення засобів праці;
- 4) оцінка ефективності амортизаційної політики.

Кожне підприємство має можливість індивідуалізувати свою амортизаційну політику, враховуючи конкретні фактори, що обумовлюють порядок її формування. На думку автора, такими факторами є:

принципи амортизаційної політики, встановлені в країні;

майновий стан підприємства, а саме обсяги, склад, вікова структура та рівень спрацювання необоротних активів, що підлягають амортизації;

темпи інфляції та методи відображення в обліку реальної вартості основних засобів та нематеріальних активів;

переваги, недоліки та умови застосування дозволених законодавством методів нарахування амортизаційних відрахувань;

встановлення реальних термінів корисного використання амортизованих активів;

врахування впливу норм амортизації на різні аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства;

інвестиційна активність підприємства.

Щодо питання розробки амортизаційної політики на підприємстві, то найбільший інтерес науковців та практиків викликає проблема вибору оптимальних методів нарахування амортизаційних відрахувань. Зазначеній проблемі присвячено публікації Л. Гордянської [1], О. Губачової [2], В. Карева [3] та інших авторів.

Найменше уваги в літературних джерелах приділяється аналізу ефективності амортизаційної політики. Аналіз ефективності є дуже важливим етапом формування амортизаційної політики, в процесі якого оцінюється успішність побудови та реалізації останньої на підприємстві, що дає змогу вносити певні корективи та оптимізувати амортизаційну політику залежно від стратегічних цілей підприємства.

На підставі проаналізованої автором економічної літератури можна стверджувати, що на сьогодні критерії щодо визначення ефективності амортизаційної політики методично ще не відпрацьовані. Таким чином, практика показує, що на підприємствах комплексна оцінка ефективності амортизаційної політики не здійснюється.

Що ж таке ефективна амортизаційна політика? Які її основні ознаки та за допомогою яких показників можна давати їй оцінку?

Завдяки аналізу впливу амортизаційної політики на різні аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства можна визначити певні ознаки ефективної амортизаційної політики. Такими ознаками є:

1) перевищення суми амортизаційних відрахувань звітного періоду та вартості введених основних засобів над вартістю вибуття, що свідчить про спроможність підприємства фінансувати процес оновлення основних засобів за рахунок амортизаційних відрахувань не лише на старій, а й на новій технічній основі;

2) за умови наявності значних темпів приросту засобів праці спостерігається зменшення в динаміці середнього віку будівель та обладнання і зростання частки амортизаційних відрахувань в собівартості продукції, але за рахунок зростання обсягів виробництва збільшується фондвіддача та вивільнюються з обороту кошти, що перевищують втрати прибутку, які спричинені збільшенням амортизаційності продукції;

3) розмір балансової вартості активів та сума амортизаційних відрахувань оптимізовані таким чином, що на підприємстві повністю реалізується ефект податкового щита амортизації.

Автор вважає, що оцінку ефективності амортизаційної політики потрібно здійснювати, перш за все, в контексті реалізації загальної політики управління необоротними активами на підприємстві. Зміст останньої полягає в забезпеченні своєчасного оновлення необоротних активів та ефективного їх використання в операційній діяльності підприємства.

Слід зазначити, що процес оновлення засобів праці характеризується великою кількістю показників. Найпоширенішим серед них є коефіцієнт оновлення, який характеризує темпи оновлення техніки і визначається відношенням абсолютної суми введених нових засобів до їх наявності на кінець року. Проте даний коефіцієнт не відображає інтенсивність оновлення засобів праці, а показує лише інтенсивність введення і придбання, а не оновлення, яке відбувається в одному випадку шляхом заміни діючої техніки, її модернізації, а в іншому — внаслідок збільшення її кількості за рахунок нових засобів праці [4, с. 104].

Достатньо поширеним показником оновлення основних засобів є коефіцієнт вибуття, який являє собою відношення вартості основних засобів, що вибули за рік внаслідок зносу до загальної вартості основних засобів на початок року. Також цей коефіцієнт в різні періоди зазнає значних коливань, тому названий показник, взятий за окремий рік, не може надати повної картини процесу оновлення засобів праці.

Для характеристики процесу оновлення іноді в економічній літературі зустрічається коефіцієнт інтенсивного оновлення, який був запропонований М. Хмелевським [5, с. 23]. Цей коефіцієнт дорівнює відношенню коефіцієнта вибуття до коефіцієнта оновлення:

$$K_{\text{ін.он.}} = \frac{K_{\text{виб}}}{K_{\text{он}}} = \frac{OЗв}{OЗ} : \frac{OЗз.в.}{OЗ} = \frac{OЗв}{OЗз.в.}, \quad (1)$$

де $OЗв$ — вартість основних засобів, які були виведені і списані за зносом та через застарілість;

$OЗз.в.$ — вартість заново введених основних засобів;

$OЗ$ — середньорічна вартість основних засобів.

З даної формули видно, що ступінь інтенсивності тим вищий, чим більша частка засобів, що вибувають, а нових — відповідно менша. Таким чином, на думку А. Е. Фукса, даний коефіцієнт швидше показує частку нових засобів, які йдуть на заміну старих [4, с. 107].

Наведені вище показники, хоч і характеризують процес оновлення, не мають чіткого зв'язку з амортизаційними відрахуваннями.

Мірою ефективності амортизаційної політики, з точки зору її впливу на процес оновлення, на думку автора, може бути показник інтенсивного оновлення, який розраховується як відношення заново введених засобів до ліквідованих. Таким способом визначаються можливості фінансування введених основних засобів за рахунок амортизаційних відрахувань, що були нараховані на повністю зношені засоби праці. Якщо значення цього показника буде менше 1, то це означатиме, що на підприємстві не відбувалося повної заміни вибулих засобів новими. Тобто нараховані амортизаційні відрахування не можуть забезпечити просте відтворення основних засобів. І не слід позитивно оцінювати значне зростання цього показника, адже ефективність процесу оновлення в певній мірі повинна передбачає оптимізацію вибуття. Велике значення цього коефіцієнта (значно більше 1) припустиме лише на підприємствах з дуже низьким рівнем зносу необоротних активів.

Якщо розглянути взаємозв'язок в абсолютних сумах між амортизаційними відрахуваннями та вартістю введених та виведених з експлуатації основних засобів, то за умови реалізації ефективної амортизаційної політики, на думку автора, повинна виконуватись така умова:

$$OЗз.в \geq AB \geq OЗв, \quad (2)$$

де AB — це сума амортизаційних відрахувань за звітний рік.

Виконання цієї умови передбачає можливість у певній мірі відшкодувати за допомогою амортизаційних відрахувань авансовані кошти в основні засоби та забезпечувати не лише заміну засобів праці на тому самому технічному рівні, а й оновлювати їх на розширеній основі.

Важливе значення в оцінці ефективності реалізації амортизаційної політики відіграє узагальнюючий показ-

ник, що характеризує процес оновлення засобів праці та середній фактичний строк їх придатності. Безумовно, найдостовірнішим способом визначення даного показника є визначення середньозваженої величини віку засобів праці [6, с. 151]. Проте такий метод обов'язково передбачає застосування даних аналітичного обліку, що в умовах проведення фінансовим аналітиком фінансово-економічного аналізу діяльності підприємства не завжди є доступним. Виходячи з інформації, що надається у фінансовій звітності підприємства, в економічній літературі нерідко можна зустріти розрахунок середніх строків служби засобів праці, який базується лише на даних про коефіцієнт вибуття. При цьому середній строк служби визначається як величина, зворотна коефіцієнту вибуття [4, с. 108]. Проте результати отриманих розрахунків можуть наближатися до достовірних лише за умов простого відтворення, коли кількість зношених засобів, які щорічно вибувають, дорівнює кількості введеного заново відтворення. Але за умов розширеного відтворення для розрахунку середнього строку служби одного лише коефіцієнта вибуття недостатньо. Необхідно також враховувати і темпи приросту нових засобів праці. Тому вважається, що середні строки служби засобів праці більш достовірно можна визначити тільки тоді, коли можна встановити кількісний взаємозв'язок між темпами приросту вводу та коефіцієнтами вибуття.

Для цього скористаємося моделлю Е. Домара [7], яка ув'язує коефіцієнти вибуття (b), середньорічні темпи приросту основних засобів (r) та строки його служби (m):

$$b = \frac{r}{e^{m-1} - 1}, \quad (3)$$

де e — основа натурального логарифму.

Звідси, знаючи r та b , можна знайти m :

$$m = \frac{\ln(b+r) - \ln b}{r}. \quad (4)$$

Безумовно, строк служби, отриманий за моделлю Е. Домара, при заданих середньорічних темпах приросту основних засобів та середніх коефіцієнтах вибуття, в той чи інший відрізок часу не відображає точно дійсних термінів служби засобів праці. Він скоріше вказує темп заміни, показуючи, як швидко буде повністю ліквідовано майно підприємства за незмінних в майбутньому r та b . Тому розрахунковий термін служби більш обґрунтовано слід назвати умовно-фактичним строком служби. Цей показник, не дивлячись на те, що він в певній мірі умовний, приблизний, має свої переваги перед коефіцієнтом вибуття як показник реновації засобів праці. Рівень коефіцієнта вибуття значно залежить від темпів росту основних засобів, але при рівних строках служби засобів праці він буде нижчим на тому підприємстві, де основний капітал зростає швидше. Як наслідок, співставлення темпів заміни засобів праці за коефіцієнтом вибуття без врахування фактора темпів росту малопоказове.

Крім того, таким способом в певній мірі можна розв'язати і проблему врахування впливу інфляції на показники простого відтворення основних засобів, де інфляція завищує темпи росту вартості основних засобів та відповідно занижує коефіцієнти вибуття. Розрахунок умовно-фактичних строків служби враховує вплив темпів приросту основних засобів і одночасно інфляційних тенденцій.

У світовій практиці іноді для визначення середньої загальної тривалості експлуатації будівель та обладнання використовується показник, який розраховується відношенням накопичених амортизаційних відрахувань до амортизаційних відрахувань за поточний рік [8, с. 266].

Середню загальну тривалість роботи будівель та обладнання можна приблизно розрахувати відношенням загальної вартості будівель та обладнання до амортизаційних відрахувань за поточний рік [8, с. 267].

Порівняльний аналіз визначення строків служби засобів праці варто провести на прикладі дочірніх підприємств, що входять до складу ВАТ "Трест "Південзахідтрансбуд", за допомогою моделі Е. Домара та розглянутими вище способами.

Таблиця

Визначення строків служби основних засобів будівельних підприємств ВАТ "Південзахідтрансбуд" різними методами станом на 1.01.2002 р.

№ п/п	Назва підприємства	Темп приросту основних засобів	Коефіцієнт вибуття	Середній строк служби, років ¹	Середній строк служби, років ²	Середній вік засобів праці, років ³	Загальний середній строк служби, років ⁴
1	2	3	4	5	6	7	8
1	ДП "БУ - 143" м. Київ	1%	2,4%	41,6	41,7	33,5	44,5
2	ДП "БУ - 144" м. Київ	1%	0,0%	-	-	7,7	15,2
3	ДП "БУ - 145" м. Фастів	-13%	15,3%	6,6	6,5	17,7	31,1
4	ДП "БУ - 146" с. м. т. Буча	-2%	1,2%	83,9	83,3	18,6	29,8
5	ДП "БУ - 147" м. Чернівці	-10%	9,4%	10,7	10,6	21,2	35,8
6	ДП "БУ-148" м. Вінниця	-3%	2,8%	35,9	35,7	18,3	36,7

¹ Умовно-фактичний строк служби засобів праці, розрахований на основі моделі Е. Домара за допомогою майстра функцій ППП Excel.

² Середній фактичний строк служби засобів праці, розрахований як величина обернена до коефіцієнта вибуття.

³ Середній вік засобів праці, розрахований як відношення накопичених амортизаційних відрахувань до суми амортизаційних відрахувань за поточний рік.

⁴ Загальна тривалість роботи засобів праці, розрахована як відношення загальної первісної вартості основних засобів до річної суми амортизаційних відрахувань.

Закінчення табл.

1	2	3	4	5	6	7	8
7	ДП "БУ – 149" м. Київ	-4%	3,6%	27,9	27,8	13,9	23,3
8	ДП "БУ – 150" м. Львів	0%	0,0%	-	-	15,5	33,0
9	ДП "БУ – 152" м. Київ	-33%	7,8%	13,1	12,8	15,6	25,4
10	ДП "Управління механізації"	-55%	15,2%	6,7	6,6	18,6	22,8
11	ДП "Автобаза"	-7%	11,4%	8,8	8,8	21,7	34,6
12	ДП "УМТЗ"	-41%	45,9%	2,2	2,2	10,0	21,6
13	ДП "Святошинський завод "Буддеталь"	0%	0,0%	-	-	32,0	34,6
14	ДП Конотопський завод "Буддеталь"	-2%	1,9%	52,9	52,6	12,9	31,4
15	ДП "Соломир гранкар'єр"	0%	0,0%	-	-	22,7	43,8
16	ДП "Кран- трансбуд"	-6%	0,3%	371,9	333,3	70,8	79,0
	Разом	-11%	7,4%	13,6	13,5	17,9	29,1

Як показують розрахунки, наведені в таблиці, не завжди можна застосовувати методи визначення строків служби засобів праці із використанням коефіцієнтів вибуття, оскільки в разі набуття цим коефіцієнтом нульового значення, вік засобів праці розрахувати буде зовсім неможливо. Умовою практичного застосування моделі Е. Домара з проведених розрахунків визнається обов'язкова наявність приростів введених основних засобів і чим більший темп приросту, тим достовірнішим буде отриманий результат, який більше відрізняється від строку служби, розрахованого лише за допомогою коефіцієнта вибуття.

Розрахунок віку основних засобів з використанням річної суми амортизаційних відрахувань виявився більш за все наближеним до реального. Середньозважений вік основних засобів в цілому за трестом у 2001 р. складав 16,5 років, а за розрахунками через амортизаційні відрахування — 17,9 із застосуванням коефіцієнта вибуття — 13,5 (таблиця).

Тому, виходячи з особливостей будівельних підприємств (наявності на них від'ємного приросту основних засобів), оцінку ефективності амортизаційної політики доцільно розраховувати через визначення середнього віку засобів праці за допомогою амортизаційних відрахувань. При цьому омолодження в динаміці парку машин та обладнання підприємства можна вважати ще одним критерієм ефективної амортизаційної політики.

Крім оновлення основних засобів, до завдань управління необоротними активами належить також і забезпечення їх ефективного використання. Останнє, на думку автора, повинно полягати в розробці системи заходів, які спрямовані на підвищення рівня рентабельності та виробничої віддачі необоротних активів. За рахунок механізму підвищення коефіцієнтів використання необоротних активів у часі та за потужністю можна

скоротити потребу в них. Тобто заходи по забезпеченню підвищення ефективності використання необоротних активів можна розглядати як заходи по скороченню потреби в обсязі їх фінансування та підвищення темпів економічного розвитку підприємства за рахунок більш раціонального використання власних фінансових ресурсів. Скорочення потреби в необоротних активах підприємства відбувається через прискорення оборотності основних засобів завдяки застосуванню скорочених строків їх експлуатації та високих норм амортизаційних відрахувань на ці активи.

Показником, який характеризує оборотність основних засобів підприємств, є фондвіддача, яка розраховується як відношення обсягу реалізації (виконаних робіт) до середньорічної вартості основних засобів. Зростання фондвіддачі призводить до відносної економії виробничих основних засобів та зростанню обсягу виконаних робіт. Причому розмір відносної економії ресурсів в результаті зростання фондвіддачі визначається як різниця між розміром середньорічної вартості основних засобів звітного періоду та середньорічною вартістю основних засобів минулого року, скорегованою на зростання обсягу виробництва продукції [9, с. 121].

Слід зазначити, що зростання фондвіддачі відбувається як за рахунок зростання обсягів виробництва (чисельника), так і за рахунок зменшення середньорічної вартості основних засобів (знаменника). Проте при зменшенні первісної вартості основних засобів, як правило, зменшується й розмір амортизаційних відрахувань (виняток лише становить перехід з одних методів нарахування на інші, що може супроводжуватися зростанням суми амортизаційних відрахувань). За інших рівних умов, зі зменшенням амортизаційних відрахувань поточного періоду, зростає сума прибутку та рівень рентабельності.

Кожне підприємство прагне в процесі господарської діяльності нарощувати обсяги виробництва, що неможливо зробити за умови скорочення обсягів необоротних активів. Зростання виробництва, як правило, супроводжується введенням нових потужностей, в результаті чого підвищується розмір амортизаційних відрахувань. Також амортизаційні відрахування можуть зростати й через підвищені норми їх нарахування та внаслідок переоцінки основних засобів, що призводить до зменшення суми прибутку звітного періоду та зниження рівня рентабельності. Якщо зменшення прибутку пов'язане лише із збільшенням частки амортизації у витратах на виробництво, то зниження рентабельності обумовлено дією двох факторів — зменшенням розміру прибутку (чисельника) та ростом вартості основних виробничих засобів (знаменника). Тому ефективність проведення амортизаційної політики підприємства потрібно пов'язувати з економією коштів, що виникає внаслідок прискорення оборотності та первісних втрат прибутку, внаслідок збільшення амортизаційності продукції.

Оскільки факторні моделі рентабельності розкривають найважливіші причинно-наслідкові зв'язки між

показниками фінансового стану підприємства та фінансовими результатами, вплив амортизаційності та оборотності основних засобів на загальну рентабельність (R) активів підприємства доцільно визначати за допомогою методу ланцюгових підстановок, використовуючи п'ятифакторну модель аналізу рентабельності активів [9, с. 93]:

$$R = \frac{1 - (\lambda^M + \lambda^U + \lambda^A)}{\frac{\lambda^A}{\lambda^{A/F}} + \lambda^E}, \quad (5)$$

де λ^M — матеріаломісткість продукції;
 λ^U — трудомісткість продукції;
 λ^A — амортизаційність;
 $\lambda^{A/F}$ — швидкість обертання основного капіталу;
 λ^E — швидкість обертання оборотного капіталу (активів).

При цьому для оцінки ефективності амортизаційної політики підприємства необхідно співставити вплив на рентабельність фактора швидкості обертання основних засобів з впливом на рентабельність фактора амортизаційності продукції. Якщо при балансуванні вказаних факторів отримується додатна величина, то можна визнати, що амортизаційна політика, що здійснюється на підприємстві, є ефективною.

Ще одне міркування. Амортизаційна політика на підприємстві в сучасних умовах дуже пов'язана з податковою політикою. Адже відомо, що амортизаційні відрахування є не лише однією із статей витрат, що входять до собівартості виробленого товару на підприємстві, а й згідно з Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств" виступають корегуючою статтею, що зменшують оподаткований прибуток підприємств.

На обсяг оподаткованого прибутку сьогодні підприємство може впливати лише за допомогою реалізації амортизаційної політики, маневруючи обсягом та структурою вкладень в основні засоби. Тому для забезпечення так званого ефекту "податкового щита" амортизації [10, с. 55 – 57]⁵ підприємству необхідно оптимізувати обсяги та структуру своїх основних засобів за групами. Розмір податкового щита в світовій практиці визначається за допомогою такої формули [7, с. 34]:

$$TQ = \frac{ND \times R}{100\%}, \quad (6)$$

де TQ — податковий щит амортизації, %;

ND — норма амортизаційних відрахувань, %;

R — ставка податку на прибуток, виражена у %.

Податковий щит амортизації показує рівень захисту прибутку від оподаткування за рахунок амортизаційних відрахувань. Чим більше значення він має, тим менше власних ресурсів підприємств вилучається до бюджету у вигляді податку на прибуток. Якщо норма амортизаційних відрахувань знижується, зростає прибуток підприємства, проте збільшується й розмір податку на прибуток. Оскільки амортизаційні відрахування поряд з чистим прибутком є власними фінансовими ресурсами підприємств, таким чином платникам податку на прибуток вигідніше збільшувати розмір амортизаційних відрахувань, завдяки чому частина прибутку вивільнюється з-під оподаткування. У разі зниження ставки податку на прибуток за незмінної норми амортизації, сила дії ефекту податкового щита амортизації підвищиться.

Оскільки у вітчизняному податковому законодавстві норми амортизації диференціюються за групами основних засобів, то використовуючи наведену вище формулу, спробуємо визначити оптимальну балансову вартість окремої групи основних засобів для досягнення за допомогою "податкового щита" амортизації максимального ефекту податкового захисту підприємств. Для цього введемо наступні позначення:

Pr — прибуток підприємства у звітному або прогнозованому періоді;

D_i — питома вага i -тої групи в загальній вартості основних засобів підприємства, виражена у %;

B_i — розрахункова балансова вартість i -тої групи основних засобів.

Звідси,

$$B_i = \frac{D_i \times Pr}{TQ}. \quad (7)$$

Оскільки загальна розрахункова балансова вартість основних засобів підприємства (B) складається з суми балансових вартостей кожної групи, то відповідно формула розрахунку сукупної балансової вартості буде такою:

$$B = \sum_1^n B_i = \sum_1^n \frac{D_i \times Pr}{TQ} \quad \text{або} \quad B = \sum_1^n \frac{D_i \times Pr}{R \times ND_i} \times 100\%, \quad (8)$$

де n — загальна кількість груп основних засобів, визначена податковим законодавством.

Використовуючи запропоновану формулу, можна порівнювати отриманий результат з фактичним обсягом амортизованих активів на підприємстві. Таким чином, можна зробити висновки стосовно реалізації ефекту податкового щита амортизації на підприємстві, а саме: якщо фактична наявність основних засобів

⁵ У праці І. А. Бланка згадується про стратегії податкового захисту підприємств, які засновані на використанні різних методів прискореної амортизації активів, економічний зміст яких полягає в тому, що застосування в перші роки експлуатації активів підвищених норм амортизації дозволяє відстрочити в часі сплату певної частини податків шляхом перенесення її на більш пізні строки, забезпечуючи тим самим додатковий ефект вартості в часі за сумою відстрочених платежів.

збігається з розрахунковою величиною, то підприємство в повній мірі використовує податкову знижку у формі амортизаційних відрахувань. Якщо ж фактична наявність більша розрахункової вартості, то частина податкового щита на підприємстві втрачається внаслідок недостатньої суми отриманого прибутку. В іншому випадку, при недостатній сумі амортизаційних відрахувань у підприємства частина прибутку буде вилучатися з обороту і сплачуватися до бюджету, зменшуючи тим самим розмір власних коштів підприємства.

Узагальнивши запропоновані підходи до оцінки амортизаційної політики на підприємстві, можна визначити сутність ефективної амортизаційної політики. Отже, ефективна амортизаційна політика підприємства — це складова частина процесу управління необоротними активами на підприємстві, реалізація якої передбачає забезпечення амортизаційних відрахувань у якості джерела фінансування простого та частково розширеного відтворення основних засобів, а також оптимізацію величини балансової вартості активів та суми амортизаційних відрахувань поточного періоду. Таким чином, щоб втрати від зменшення суми прибутку та рівня рентабельності внаслідок збільшення амортизаційності продукції компенсувалися ресурсами, що вивільнюються з операційного циклу внаслідок прискорення оборотності основних засобів, і навпаки. Як наслідок проведення підприємством ефективної амортизаційної політики, в динаміці буде спостерігатися зменшення середнього віку будівель та обладнання, а також отримання підприємством достатньої суми прибутку, надмірне оподаткування якого не відбуватиметься в результаті повної реалізації ефекту податкового щита амортизації.

Література: 1. Городянська Л. Податковий і бухгалтерський облік амортизації на підприємстві // Бухгалтерський облік і аудит. — 2003. — №2. — С. 12 – 18. 2. Губачова О. Обираємо метод нарахування амортизації основних засобів // Бухгалтерський облік і аудит. — 2000. — №11. — С. 42 – 48. 3. Карев В. Розрахунок амортизації // Бухгалтерський облік і аудит. — 2001. — №11, 12. — 2002. — №2. 4. Фукс А. Е. Амортизація і оновлення основного капіталу. — К.: Вид. КДЕУ, 1996 — 160 с. 5. Хмелевский М. Влияние обновления основных фондов на эффективность их использования // Экономические науки. — 1969. — №5. — С. 22 – 28. 6. Коробов М. Я. Финансово-экономический анализ деятельности предприятий. — К.: "Знання", 2000. — 378 с. 7. E. Domar. Essays in the Theory of Economic Growth. — New York, 1957. — P. 161. 8. Бернштейн Л. А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация: Пер. с англ. / Под ред. Я. В. Соколова. — М.: Финансы и статистика, 1996. — 624 с. 9. Шеремет А. Д., Сайфулин Р. С. Методика финансового анализа. — М.: ИНФРА-М, 2001. — 228 с. 10. Бланк И. А. Управление активами. — К.: Ника-Центр, 2000. 11. Литвин М. И. Амортизационные отчисления как фактор налоговой защиты коммерческой организации // Финансы. — 2002. — №4. — С. 34 – 35.

УДК 658.011.8

Бондаренко Л. Н.,
Рогожин В. Д.

ИДЕНТИФИКАЦИЯ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ

General provisions of business processes identification methods and distribution of enterprise general costs of some business processes are presented in the article.

Если внимательно посмотреть на любое предприятие — от самого мелкого до транснациональных компаний типа Микрософта или Кока-колы — то можно заметить, что его деятельность состоит из определенного количества повторяющихся бизнес-процессов, каждый из которых представляет собой последовательность действий и решений, направленных на достижение заданной цели. Прием заказа клиента, доставка товара клиенту, начисление зарплаты сотрудникам — все это бизнес-процессы. Вполне очевидно, что эффективность деятельности компании (и, следовательно, ее прибыльность, конкурентоспособность и стоимость) в значительной степени определяется эффективностью реализации бизнес-процессов этой компании.

Целью данной статьи является разработка методики (выделение и описание) бизнес-процессов, а также распределение общих затрат предприятия по отдельным бизнес-процессам.

Процедура идентификации начинается с выделения собственно бизнес-процессов. Деятельность предприятия представляет собой структурированную совокупность технологических, управленческих и бизнес-процессов. Они существенно отличаются друг от друга. Сутью технологических процессов является организация и управление изменениями материальных объектов. Другими словами, преобразованиям подвергаются сырье, материалы, полуфабрикаты, готовая продукция и т. д. В управленческих процессах в качестве носителя используются информация. Речь идет о различных ее видах, путях и способах преобразования, сроках предоставления, полноте и влиянии на любой из видов процессов, происходящих на предприятии. Бизнес-процессы оперируют с категориями и конкретными показателями использования трудовых ресурсов, кадрового состава.

Рост доли накладных расходов непроизводственных подразделений (в первую очередь, логистики, управления качеством, маркетинга и НИОКР) в совокупных затратах предприятия обуславливает, в ряде случаев, необходимость функционального учета издержек ABC (аббревиатура устоявшегося английского термина "activity based costing") [1]. Основным условием внедрения такого учета является рассмотрение объек-

Стаття надійшла до редакції
3.07.2003 р.

© Бондаренко Л. Н., Рогожин В. Д., 2003